

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

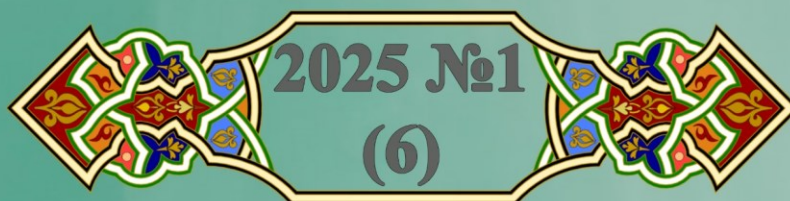
p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

Samarqand-2025

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

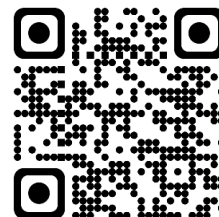
XALQARO ILMIY JURNALI

“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2025

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Juliboy ELTAZAROV

f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Roxila RUZMANOVA

f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti rektori (O‘zbekiston); Hakim XUSHVAQTOV – f-m.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston); Akmal AHATOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston); Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Suyun KARIMOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Musa YULDASHEV – f.f.n., professor (O‘zbekiston); Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor (O‘zbekiston); Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Hotam UMUROV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);	Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Mardon BOLTAYEV – dotsent (O‘zbekiston); Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya); Abdusalam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya); Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya); Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya); Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH); Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya); Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya); Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon); Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya); Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Shahnoza XUSHMURODOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston); Mas’ul muharrir: PhD, dotsent Zokir BAYNAZAROV (O‘zbekiston); Texnik xodim: Raxmatulla SHOKIROV (O‘zbekiston).
---	--

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Рохила РУЗМАНОВА
к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор, ректор Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.-м.н., профессор, проректор по научной работе и инновациям Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор, проректор по международному сотрудничеству Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор (Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент (Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Хотам УМУРОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Мухаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Мардон БОЛТАЕВ – доцент (Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);

Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);

Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор (Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор (США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор (Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОДОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза МАНУКЯН – Phd (Узбекистан);

Ответственный редактор: **PhD, доцент Зокир БАЙНАЗАРОВ** (Узбекистан)

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ** (Узбекистан)

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)

Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)

Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Khotam UMUROV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. Mardon BOLTAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abdusalam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAĞLU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara İSLAMOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Feruza JUMANIYAZOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);

PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: **Rakhmatulla SHOKIROV** (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDİYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Hotam UMUROV (Özbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Mardon BOLTAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Fozilcon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Doç. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: **Rahmatullah ŞOKİROV** (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ

TURKIY XALQLARNING IJTIMOIIY-MADANIY ALOQALARI TARIXI

Emrah YILMAZ

ÖZBEKİSTAN’IN KÜRESEL BAŞARILARINA SOSYOKÜLTÜREL BİR YAKLAŞIM VE
2024 YILININ ANALİZİ 8

МУСАЕВ Даянат Муса оглы

ЗНАЧЕНИЕ ОТНОШЕНИЙ АЗЕРБАЙДЖАНА С УЗБЕКИСТАНОМ ДЛЯ
ОБЪЕДИНЕНИЯ ТЮРКСКОГО МИРА 21

Xurshid Sirojiddinovich JUMANAZAROV

TURKISTON O‘LKASIDA TIBBIYOTNI JORIYLASHDA YUZAGA KELGAN IJTIMOIIY
MUAMMOLAR 28

Ülkər HƏSƏNOVA

1926-CI İL I TÜRKOLOJİ QURULTAYIN TARİXİ ƏHƏMİYYƏTİ 34

Türkan MAHMUDZADƏ

TÜRKOLOJİ QURULTAYIN TÜRKCÜLÜYÜN İNKİŞAFINDA ROLU 43

RAHMONOVA Parvina

HINDISTON HUKMDORLARINING SAMARQANDGA TUHFASI 52

TURK DUNYOSI TADQIQOTLARI

Baxtiyor ABDUSHUKUROV

KUL TIGIN BITIGTOSHI VA O‘ZBEK TILI SHEVALARI 59

Tagandurdy BEKJAYEV

TÜRKMEN DİLİNDE TAKVİMLE İLGİLİ KİŞİ ADLARI 66

ALLAMBERGENOVA Muqaddas Ruslanovna

O‘RXUN-ENASOY OBIDALARI LEKSIK QATLAMINING HOZIRGI O‘ZBEK ADABIY
TILI FONETIK-SEMANTIK TIZIMIDA AKS ETISHI 72

SHUKUROV Ahad Axmatovich

ARXAIZMLARNING LINGVO-USLUBIY IMKONIYATLARI 81

BARZIYEV Oybek Xabibullayevich

ANDIJON ZILZILASI TAFSILOTLARIGA BAG‘ISHLANGAN AN‘ANAVIY SHE‘RIY
ASARLAR TAHLILI 90

MAMAJONOV Muhammadjon, OMONIDDINOVA Durdonaxon

PRAGMALINGVISTIKA VA TILSHUNOSLIKDA KO‘P MA‘NOLILIK MUAMMOSI 96

KARIMOVA Dilafro‘z Obidjonovna

AKADEMIK AHMADALI ASQAROVNING YETUK ARXEOLOG SIFATIDA
SHAKLLANISH YO‘LI 102

DJUMAMURATOV Kuanishbay

INGLIZ VA QORAQALPOQ TILLARIDAGI KOLORATIV BIRLIKLI FRAZEOLOGIZM-
LARNING KOMPONENTLI TAHLILI 113

Aynur CƏFƏROVA

AZƏRBAYCAN VƏ TÜRKİYƏ TÜRKCƏLƏRİNİN TERMİNOLOGİYASININ
İNKİŞAFINDA BİRİNCİ TÜRKOLOJİ QURULTAYIN ROLU 122

Nərmin RƏHİMOVA

BİRİNCİ TÜRKOLOJİ QURULTAYDA ƏLİFBA VƏ DİL MÖVZULARI TÜRK
XALQLARININ ORTAQ PROBLEMİ KİMİ 131

Valida SHIKHALIYEVA

TÜRKOLOJİ QURULTAYDA ORTAQ DİL MƏSƏLƏSİ DÜNƏN VƏ BÜGÜN 139

ESHMIRZAYEV Bahodir Djurayevich, ISMOILOV Behruzjon Isroilovich

ANTROPONIMLARNING GRAMMATIK XUSUSIYATLARI 150

RO‘ZIYEV QAHRAMON KUZIMURATOVICH

O‘ZBEK TILIDA “NON” KONSEPTINING LINGVOMADANIY TAHLILI 154

NABIYEVA Nodira Saidovna

LIRIKADA ILTIJO KONSEPTINI IFODALAYDIGAN JANRLAR 162

Nilufar NORPO‘LATOVA

SAMARQANDNING TARIXIY NOMLARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR 168

MELIBAYEVA Soxibaxon

O‘ZBEK ANTROPONIMLARI PRETSEDENT BIRLIK SIFATIDA 176

RAHMATOVA Sevara Alisherovna

ESHQOBIL SHUKUR SHE‘RLARIDA TAKRORNING MATN QISMLARINI
BOG‘LASHDAGI ROLI 183

AZIZ MUSHTARIY!

2025-yilda qadrlı mushtariylarini 1-soni bilan mamnun qilgan “Turkologik tadqiqotlar” jurnali hay’ati sifatida, sharqona yangi yilimizning Turk dunyosi va butun insoniyat uchun tinchlik, farovonlik va muvaffaqiyatlarga to’la bo’lishini tilaymiz. Bu sonimizda “Turk dunyosi birligida O’zbekiston va Ozarbayjon aloqalarining ahamiyati”, “Turkiy tillar va Ozarbayjon terminologiyasi rivojida birinchi turkologiya qurultoyining o’rni”, Turkman tilida taqvimlar bilan bog’liq shaxs ismlari”, “O’rxun-Enasoy obidalari leksik qatlamining hozirgi o’zbek adabiy tili fonetik-semantik tizimida aks etishi”, “Birinchi Turkologiya qurultoyida mushtarak alifbo va til mavzulari turkiy xalqlarning umumiy muammosi sifatida” kabi bir qator til, madaniyat, tarix, terminologiyaga oid mavzular kiritilgan. Qardosh mamlakatlardagi olimlarning turkologik tadqiqotlar haqida yozgan maqolalari va ilmiy faoliyatlari, xalqlarimiz o’rtasidagi aloqalarni mustahkamlovchi ko’priklar vazifasini o’taydi. Umid qilamizki, turk dunyosida amalga oshirilayotgan tadqiqotlar natijalari soha mutaxassilari, doktorant va magistrantlar, yosh tadqiqotchilar uchun foydali bo’ladi...

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

As the board of the journal "Turkological Studies," which pleased its valued subscribers with its first issue in 2025, we wish that our oriental new year will be full of peace, prosperity, and success for the Turkic world and all humanity. This issue includes several topics related to language, culture, history, and terminology, such as "The importance of relations between Uzbekistan and Azerbaijan in the unity of the Turkic world," "The role of the First Turkology Congress in the development of Turkic languages and Azerbaijani terminology," "Personal names associated with calendars in the Turkmen language," "Reflection of the lexical layer of Orkhon-Enasoy monuments in the phonetic-semantic system of the current Uzbek literary language," "Common alphabet and language topics as a common problem of the Turkic peoples at the First Turkology Congress." Articles and scientific activities of scientists from fraternal countries on Turkological studies serve as a bridge that strengthens ties between our peoples. We hope that the research results conducted in the Turkic world will be helpful for specialists in the field, doctoral and master's students, and young researchers...

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

2025 yilının 1. sayisiyla siz değerli okurlarımızı memnuniyetle karşilayan “Türkolojik Araştırmalar” dergisinin yönetim kurulu olarak, Yeni Yılımızın Türk dünyası ve tüm insanlık için barış, refah ve başarılarla dolu olmasını diliyoruz. Bu sayımızda, “Özbekistan-Azerbaycan İlişkilerinin Türk Dünyası Birlięi Açısından Önemi”, “Türk Dilleri ve Azerbaycan Terminolojisinin Geliřiminde Birinci Türkoloji Kongresi'nin Rolü”, “Türkmen Dilinde Takvimlerle İlgili Kişi Adları”, “Orhun-Yenisey Abidelerindeki Sözcükler Katmanının Modern Özbek Edebi Dilinin Fonetik-Semantik Sistemine Yansıması”, “Türk Halkların Genel Sorunu Olarak Birinci Türkoloji Kongresi'nde Ortak Alfabe ve Dil Konuları”, Özbekistan'ın Küresel Başarılarına Sosyokültürel Bir Yaklaşım ve 2024 Yılıının Analizi” gibi dil, kültür, tarih ve terminolojiye ilişkin pek çok konu yer almaktadır. Kardeş ülkelerdeki bilim adamlarının Türkoloji araştırmaları konusundaki makaleleri ve bilimsel faaliyetleri halklarımız arasındaki bağları güçlendiren bir köprü görevi görmektedir. Türk dünyasında yapılan araştırma sonuçlarının alan uzmanlarına, doktora ve yüksek lisans öğrencilerine, genç araştırmacılara faydalı olmasını diliyoruz...

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

Редакция журнала «Тюркологические исследования», радуя своих читателей первым номером в 2025 году, желает, чтобы Восточный Новый год был полон мира, процветания и успехов для тюркского мира и всего человечества. В данный выпуск журнала включен ряд статей на темы, связанные с языком, культурой, историей и терминологией, в частности, «Значение отношений Узбекистана и Азербайджана в единстве тюркского мира», «Роль Первого тюркологического съезда в развитии тюркских языков и азербайджанской терминологии», «Личные имена в туркменском языке, связанные с календарём», «Отражение лексического пласта Урхун-Енисейских памятников в современной фонетико-семантической системе узбекского литературного языка», «Общий алфавит и языковые темы на Первом тюркологическом съезде как общая проблема тюркских народов». Научные статьи по тюркологическим исследованиям и деятельность ученых из братских стран служат мостом, укрепляющим связи между нашими народами. Мы надеемся, что результаты исследований в тюркском мире будут полезны специалистам, докторантам и магистрантам, молодым исследователям...

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

TURKISTON O‘LKASIDA TIBBIYOTNI JORIYLASHDA YUZAGA KELGAN IJTIMOIY MUAMMOLAR

Xurshid Sirojiddinovich JUMANAZAROV,
O‘zbekiston Fanlar akademiyasi Tarix instituti
yetakchi ilmiy xodimi (Toshkent, O‘zbekiston)

E-mail: hursidzumanazarov5@gmail.com

 ORCID: [0000-0001-6856-5356](https://orcid.org/0000-0001-6856-5356)

 DOI: <https://doi.org/10.59251/3060-5318.2025.v1.138.1.3349>

Annotatsiya: Rossiya imperiyasi Turkistonni bosib olgandan so‘ng o‘lkada yangi tibbiy tizim va qoidalarni joriy etish yo‘lidan bordi. Aslida o‘lkani bosib olishda qatnashgan hamda bosqindan so‘ng ham bu yerda xizmatini o‘tayotgan harbiylar, ularning oila a‘zolari hamda keyinchalik ko‘chib kelgan ruslarni manfaalaridan kelib chiqib yangi tibbiy tizim tashkillashtirilgan edi. Ammo shunday bo‘lsada, turkistonliklarni ham tibbiy yordamdan mosuvo qilish turli iqtisodiy va ijtimoiy muammolarni yuzga keltirishini anglagan mustamlaka hukumati milliy aholi orasida ham tibbiy xizmatni joriylashga urindi. Ammo, aholini yashash tarzi, diniy qarashlari, milliy qadryatlari o‘rtasidagi tafovut turli ijtimoiy muammolarni yuzga keltirdi. Jumaladan, markazdan olib kelingan shifokorlarning turkistonliklar tilini bilmasligi, diniy e‘tiqoddagi farqlar masalani chigallashtirgan. Shuningdek, turkistonliklarning yangi tibbiy jihozlarga munosabat hamda harbiy kiyimda yuradigan shifokorlarga ham zobit deb qarashi bu muammolarning ko‘lami katta ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: *Islom dini, afg‘on yarasi, harbiy kiyim, sartarosh, eski shahar, yangi shahar, tabib.*

СОЦИАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ В СТАНОВЛЕНИИ КОЛОНИАЛЬНОЙ МЕДИЦИНЫ В ТУРКЕСТАНЕ

Аннотация: После завоевания Туркестана, Российская империя стремилась внедрить новую медицинскую систему и правила в регионе. На самом деле создание данной системы было в первую очередь направлено на обслуживание русских военнослужащих, участвовавших в завоевании, их семей, а позднее в интересах и русских поселенцев. Тем не менее, колониальная администрация осознавала, что лишение местного населения медицинской помощи может привести к различным экономическим и социальным проблемам. Следовательно, позже были предприняты усилия по расширению медицинских услуг и для национального населения. Однако и в этом случае, возникали значительные социальные барьеры из-за различий в образе жизни, религиозных убеждений и национальных ценностей. Одним из основных препятствий была неспособность врачей, направленных из центра понимать язык туркестанцев, что затрудняло оказание медицинской помощи, кроме того, расхождения в религиозных убеждениях еще больше осложняли положение. Более того, отношение туркестанцев по отношению к новому медицинскому оборудованию, а также их восприятие врачей в военной форме как офицеров, показывают масштабность этих проблем.

Ключевые слова: *Ислам, афганская болезнь, военная форма, парикмахер, старый город, новый город, лекарь.*

SOCIAL PROBLEMS TO THE IMPLEMENTATION OF MEDICINE IN THE TURKESTAN REGION

Abstract: Following the conquest of Turkestan, the Russian Empire sought to introduce a new medical system and regulations in the region. In reality, the establishment of this system was primarily aimed at serving the interests of military personnel involved in the conquest, their families, and later, the Russian settlers. Nevertheless, the colonial administration recognized that depriving the local population of medical assistance could lead to various economic and social challenges. Consequently, efforts were made to extend medical services to the indigenous population as well. However, significant social barriers emerged due to differences in lifestyle, religious beliefs, and national values. One of the key obstacles was the inability of centrally dispatched physicians to communicate in the local languages, which complicated the provision of medical care. Additionally, discrepancies in religious beliefs further exacerbated the situation. Moreover, the local population's skepticism toward modern medical equipment, as well as their perception of military-uniformed doctors as officers rather than healthcare providers, underscored the scale of these challenges.

Key words: *Islam, Afghan wound, military uniform, barber, old city, new city, doctor.*

Kirish. Turkiston o'lkasida mustamlaka tibbiyotini o'rnatish milliy aholi bilan hukumat hamda shifokorlar o'rtasida ijtimoiy nomutanosibliklarni keltirib chiqargan. Hukumat avvalo o'zining xodimlari va rus aholisini mafaatlardan kelib chiqqan holda o'z tibbiy tizimini yaratgan. Turkistonliklarni tizimga bo'lgan munosabatining shakllanishiga uzoq vaqt tibbiy xizmatning uzoq vaqt harbiy tibbiy muassasalarda ko'rsatilgani va jamoat shifoxonlarining ham ruslar yashaydigan hududlar atrofida joylashgani ta'sir ko'rsatdi. Mustamlaka siyosati natijasida turkistonliklar va yevropalik aholi geografik joylashuv jihatdan ikkiga bo'linganidek, tibbiy xizmatdan foydalanish borasida ham ajraldi. Ya'ni, aholining aksariyati boshqa tibbiy tizimdan foydalandi, hukumat esa boshqa tizimni joriylash yo'lidani bordi. Turkistonliklarning hukumatga taklif etayotgan tibbiy xizmatlaridan amin-erkin foydalanishida quyidagi muammolari bor edi:

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot jarayonida strukturaviy, tizimli va tizimli-funksional tahlil, muammoli, dinamik tahlil, statistik-qiyosiy solishtirish, xronologik usullaridan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar. Turkistonda mustamlaka tibbiyotini o'rnatish ma'lum maqsadlarni ko'zlab hamda ayrim jarayonlarni nazoratda ushlab maqsadida amalga oshirilgan bo'lsada, asosiy qaynoq nuqatalar sifatida ruslar yashaydigan qismlar hamda ularni ko'chirib keltirish chog'ida harakatlanadigan yon'alishlar tegrasida bo'ldi. Lekin turkistonliklarni ham butkul chetga chiqarib bo'lmadi. Hududga xos kasalliklar, milliy aholi bilan ma'lum masalalarda olib boriladigan muloqot sababli ularni ham tibbiyot bilan qamrab olish zaruratini yuzga keldi. Ammo buni amalga oshirishda iqtisodiy, madaniy va diniy omillar bilan bir qatorda ijtimoiy masalalar ham bor ediki, bu muammolarni yechimisiz natijaga erishib bo'lmadi.

Til muammosi. Aksariyat aholini tibbiy xizmat olishda qiynagan masala til bilmaslik va shifokor bilan muloqot qilolmaslik bo'ldi. Manbalarda turkistonliklar shifokor qabuliga kelganida tomir urishini tekshirish uchun beixtiyor qo'lni uzatganligi[14:127] va o'zida kechayotgan jarayonlarni imo-ishoralar bilan tushuntirishga harakat qilganligi[17] qayd etilgan. Bemor va shifokor amin-erkin so'zlasha olmaganligi sababli berilgan dorilarni noto'g'ri qabul qilish hamda amal qilinadigan qoidalarga bilmasdan bo'ysunmaslik holatlari yuz bergan. Bemor va shifokorning bir-birini tushunmasligi oqibatidan aholi orasida tibbiyotga nisbatan ishonchiz

kayfiyat paydo bo‘ladi. Vaziyatni yengillatish uchun shifoxona va ambulatoriyalarda yillik 240 rubl miqdorida bir martalik to‘lov yoki shifoxonalarda 300 rubl miqdorida yillik maosh hisobidan tarjimon lavozimi joriy etilgan[13:169]. Tatarcha turkistonliklar uchun yaqin va qulay til bo‘lgani uchun ushbu lavozimda ko‘proq tatar millati vakillari ishlagan. Lekin tarjimon xizmati joriy etilgunga qadar o‘tgan vaqt mobaynida til omili xizmat sifatiga jiddiy ta’sir ko‘rsatavergan.

Tabiblar va ularning faoliyatiga doir jihatlar. O‘lkada mustamlaka tibbiyotini joriylash uzoq va mashaqqat bilan amalga oshirildi. Buning sababi, ilk davrda asosiy urg‘u general-gubernatorlikning siyosiy boshqaruvini mustahkamlashga qaratildi va bunday holatda tibbiyotni inqilobiy holda majburiy qilish mantiqan to‘g‘ri ish emasdi. Buning yaqqol ko‘rinishi 20-yuzyillikning boshlariga qadar tabiblar va shifokorlarni yonma-yon ishlashlariga ruxsat berilganida aks etadi.

Tabiblarni erkin faoliyat yuritishining *birinchi omili* Rossiya imperiyasi tugatilgunga qadar (1917-yil) o‘lka tibbiyot xizmati bilan to‘liq qamrab olinmagan va muassasalar ham kadrlar bilan to‘la ta’minlanmagan edi va aynan ushbu omil tabiblar faoliyatini saqlanib qolishiga sabab bo‘ldi. Turli yuqumli kasalliklarning tarqalishi, shifokorlarga noma’lum bo‘lgan o‘lkaga xos xastaliklar (*rishta, vabo...*) va eng asosiysi, doktorlarni aholi soniga nisbatan kamligi tabiblar xizmatiga ehtiyojni oshirgan. Tibbiy yordam yukining bir qismini tabiblar yelkalariga olganligi va xalqning hakimlar faoliyatidan qoniqish hosil qilgani ham hukumatning bu kabi nomutanosibliklarga ko‘z yumishiga sabab bo‘ldi. Rasman tabiblikni ta’qiqlash yoki ularni faoliyatiga cheklov qo‘yish milliy tibni kuchsizlantirishdan ko‘ra yashirin holda ishlashiga sabab bo‘lardi. Yashirin tizim esa hukumatning aniq qarshi choralar ko‘rishini qiyinlashtirardi. Shu sababli, aksariyat shifokorlar tabiblar ishini cheklash borasida fikr bildirishga qattiq kirishmagan. Harbiy shifokor G. Kolosov tabiblarga qarshi har qanday bosim yoki qatag‘on ularni yo‘q qilmaydi, aksincha, yanada ushbu sohani maxfiy qiladi, deganda, avvalo, hukumatning turkistonlik hakimlarga nisbatan alohida qarashlari mavjud ekanligi va tabiblar tibbiyot siyosatiga xalal berayotganligini nazarda tutgan. Ammo uni ta’qiqlash hukumatga ko‘proq zarar ketirishini alohida ta’kidlaydi.

Tabiblar faoliyatini saqlanishining *ikkinchi omili* tibbiyot yuqumli kasalliklarni bartaraf etish bilan o‘ralashib qoldi. Lekin aholi ko‘p duch keladigan mavsumiy va boshqa kasalliklarni davolashi ham muhim edi. Bu davolash tadbiri tabiblar va turkistonliklarning o‘ziga qolib ketaverdi. Salomatlikka doir kunlik tibbiy ehtiyoj ham aholini tabiblar xizmatidan foydalanishga undardi. Tabiblar ehtiyojni qoplab turgan dastlabki vaqtlarda milliy aholi tibbiyotga xayrixoh bo‘lmay, ruslar taklif qilayotgan tibbiyot xizmatidan foydalanishni istamagan. Hatto shifokorlarga ishongan va ulardan muolaja olishga intilganlarni xalq “doktorboz” deb salbiy nom bilan atagan[15:255]. Chunki, turkistonliklarda tanlash imkoniyati mavjud edi va hukumat barcha aholini xizmat bilan qamrab olishga qurbi yetmasligini bilgach, tabiblar faoliyat va davolash usullariga qarshi faol siyosat yuritmagan.

Tabiblarni saqlanib qolishining *uchinchi omili* – ular ayrim davolash usullari bo‘yicha shifokorlardan mohirroq edi. Tabiblarning singan va chiqqan suyaklarni davolash hamda ba’zi jarrohliklar borasidagi mahoratini hatto o‘sha davrdagi shifokorlar ham alohida qayd etgan[5:162]. Shuningdek, xalq orasida “afg‘on yarasi”, “pashshaxo‘rda” nomi bilan, ruslar esa “sart kasali” deb ataydigan teri kasalni davolashda ham tabiblar mohir bo‘lgan va rus shifokorlari aynan hakimlardan davolash usulini o‘rgangan[3:148-149]. Bu yerda tabiblarning malakasidan tashqari yana bir muhim omil milliy xulq-atvor edi. Tabib bemor yashab turgan mahalla yoki hududda istiqomat qilganligi uchun, kasalni uyiga borib davolagan va bir kunda bir necha marta xabar olgan[16:67]. Bundan tashqari, tabib bemor yashayotgan oila muhitini yaxshi bilgan va shunga

qarab muomala qilgan. Umumiy qilib ifodalaganda, tabib xalqning urf-odati, madaniyati va har bir bemorning shaxsiy xususiyatiga qarab yondashganligi tufayli hududda tibbiyot mutloq ustunlik qilolmagan. Tibbiyot taklif qilayotgan davolash tizimiga munosabatni shakllanishida shifoxonalarda joy yetishmasligi, baland narx va shifokorlarning kamligi, ambulatoriyalarda navbat kutish kabi omillar ham rol o'ynagan. Aksariyat tibbiy muassasalarga borish masofasining uzoqligi sababli aholi o'z hududida yashab turgan tabibning xizmatini afzal ko'rgan.

Shifokorlar va tibbiy jihozlarga bo'lgan munosabat. O'lka xalqlari shifokorlarning kiyimlari (*harbiy kasalxonadagi shifokorlarning formasi ko'proq qo'rquv uyg'otgan*), tibbiy anjomlar va davolash usullaridan cho'chib munosabatda bo'lgan. Lekin qiziq tomoni shundaki, harbiy turg'un kasalxonada xizmat qiluvchi xodimlar harbiy kiyim kiyishi shart emasdi. Ammo harbiy shifokorlarni aksariyat hollarda aholi yordam so'rab uyiga chaqirganda, ular harbiy kiyimda borgan. Jumladan, Turkistonda xizmat qilgan jarroh I. Orlov kasal ko'rish uchun xonadonga harbiy kiyimda kelgani xotiralarda qayd etiladi[2:16]. Harbiy doktorlarni bunday kiyimdan voz kechmasligining sababi shifokorning shu tizimdan chiqqanligi va sohaga bo'lgan hurmat deyish mumkin. Shifokorlarni mana shu kasbga hurmati milliy aholini qo'rquviga olib kelgan. Chunki, Turkistonni bosib olishda harbiy kiyimdagi askarlarning shafqatsizlarcha harakatini ko'rgan milliy aholi bunday kiyimdagi barcha shaxslarga qo'rquv bilan qarashi tabiiy edi. Ikkinchidan, Turkiston bosib olingandan so'ng o'lkadagi asosiy lavozim egalari harbiylar edi. Ular umumiy yig'inlar va boshqa hollarda xalq oldiga shu kiyimda ko'rinish bergan. Natijada, milliy aholi harbiy kiyimdagi unvon, darajalarni farqiga bormay, bu kiyimdagi shaxslarni martabali boshliq deb bilgan. Kiyimni ranggi va tuzilishidagi o'xshashlikdan xulosa qilgan turkistonliklar, egnida shunaqa kiyim bo'lganlarning barchasi bilan muloqotga kirishishda ehtiyot bo'lgan. Jumladan, Toshkentda harbiy turg'un kasalxona va eski shahar ambulatoriyasi bo'lsa-da, aholi harbiy kiyim tufayli shifokorlarga murojaat qilmasdan, tabiblarga murojaat qilishni ma'qul ko'rgan[19:233]. Aholi harbiy kasalxonalarga murojat qilganda ham to'la holatni to'la anglashi va harbiy kiyimdagi shifokorga ko'nikishi uchun ma'lum vaqt talab qilingan. Qisqasi, rus harbiylarining o'lkani bosib olishdagi faoliyati hamda harakatdagi armiyada barchani bir xil kiyimda bo'lishi (*harbiy shifokorlarni ham*) turkistonliklarda bu kiyimdagi shaxslarga nisbatan qo'rquv hissini shakllantirgan. Bu his bosqinchilikdan keyin ham o'lkadagi yuqori amaldorlarning zug'umi hamda kichik amaldorlar tomonidan xalqni katta amaldorlar nomi bilan qo'rqitishi natijasida saqlanib qolgan.

Aholining shifokorlar xizmatidan foydalanishiga to'siq bo'lgan yana bir omil ularning tibbiy jihozlariga nisbatan shubha yoki qo'quv edi. Azaldan tabiblar qo'llaydigan dorivorlar va jihozlarga o'rgangan aholiga yangi tibbiy jihozlarga tezda ko'nikish qiyinchilik tug'dirgan. Masalan, N. Likoshin sartaroshdan tish olishda “nega zamonaviy tibbiy qisqichlar (*uyniqu*) foydalanmaysan”, deb so'raganda, sartarosh yangi tibbiy jihozlar bemorlarda ortiqcha shubhalanishga sabab bo'lishi hamda birgina tabibning omburi aholini yangi tibbiy jihozlarchalik qo'rqitmasligini[6] bildirgan. Yoki milliy aholi sartaroshlarning an'anaviy anjomlarida g'ayritabiiy kuch bor va o'sha bilan muolaja qilinsagina, davo topish mumkin, deb ishongan va o'zlarini ko'zi o'rgangan ustaradan foydalanishni so'rashgan[8]. Bu kabi cho'chish yoki ishonchsizlik holati turkistonlik ayollar orasida ko'proq kuzatilgan va yangi tibbiy jihozlarning xususiyatini bilmagan o'lka xotin-qizlari qo'rquv natijasida shifokorlarga bormagan. Yoki farzand ko'rish uchun tug'ruqxonaga borgan ayollar doylar qo'llaydigan tibbiyot jihozlarini ishlatishiga ruxsat bermagan[20:189]. Turkistonliklarning ushbu masalada biroz tortinib yoki hadiksirab turishi faqatgina yangi tibbiy anjom bilan bog'liq emasdi, ya'ni ishonchsizlikni bir uchi begona madaniyat va millat vakili bo'lgan shifokor shaxsiga ham borib taqalardi.

Diniy qarashlardagi tafovut. Diniy qoidalarini sog'liqni saqlash masalasiga ta'siri asosan, ayollarda ko'proq kuzatildi. Turkistonlik ayollar diniy qoidalariga binoan, begona (*nomahram*) kishilarga ko'rilmagan va bunday holat hukumatning xotin-qizlar salomatligini saqlashga doir siyosatini amalga oshirishda turli qiyinchiliklarni keltirib chiqargan. Yevropalik aholi va turkistonlik o'rtasidagi diniy farq tufayli tibbiy yordam olishda ikki xil voqelik yuz bergan. Ayrim manbalarda yevropalik erkak shifokorlar ayollarga tibbiy yordam ko'rsatganligi va ularni farzand ko'rishiga ko'maklashgani qayd etilgan[9:656-657], boshqa manbalarda aksar hollarda ayollarni erkak shifokorlarga ko'rinishdan qochgani keltiriladi[11:80]. O'lkada ishlagan shifokorlarning xotiralarida qayd etilishicha, turkistonlik ayol og'rikan tishini muolaja qilish uchun yuzidagi pardani olishni xohlamagan va shifokorlar uning yuzidagi matoni yirtib, lunjini ochishga majbur bo'lgan[4:112] yoki undan ham qat'iyrog'i o'lkada ayollari shifokorning ko'rigidan o'tgandan ko'ra tibbiy yordamni butkul rad etganligi keltirilgan. Shuningdek, "Toshkent shahrining sartiya zaifalari kasal bo'lganlarida shaharning ruslar yashaydigan tomondagi kasalxonaga bormaganlar. Buning sababi esa u yerdagi aksar, ayniqsa, jarrohlar erkaklar edi. Ayollar erkakalarga ko'rinishni istamaganidan og'ir kasalga chalinganda ham jarrohga murojaat qilgandan ko'ra o'limga rozi bo'ladi"[21] deb ta'kidlanadi. O'sha davrda xotin-qizlar hatto begona ayollarga muolaja olish uchun ko'rinishni rad etgan vaqtlar bo'lgan[7] va buni ham o'z davrining tibbiy madaniyat yoki an'anaviylikning bir bo'lagi sifatini qayd etish mumkin.

Diniy omil 1892-yildagi isyonini uchquntirganini ham alohida qayd etish mumkin. Chunonchi, Toshkentda vabo tarqalgach vafot etganlarning jasad shifokor tekshiruvdan o'tkazilgan va ayollar jasadini ham erkak shifokorlar ko'zdan kechirgani norozilik keltirib chiqargan[1:128]. Shuningdek, milliy aholini ozodagarchilik holatini o'rganayotgan tibbiyot nozirlarining ayollarni shaxsiy ozodalik qoidalariga amal qilishini ko'rish maqsadida "ichkari hovli"ga ham bostirib kirishi toshkentliklar orasida katta norozilikka sabab bo'ladi[18:371]. Oqibatda, tibbiyot xodimlari hamda nozirlarning bu kabi harakati xalqni junbushga keltirgan.

Bundan tashqari, hukumat 1885-yili Samarqandda yangi shifoxonani "eski shahar"da ochishga majbur bo'lganligi va buning sababi, musulmon ayollarning hatto ro'mol ostida ham shaharning yangi qismiga borishdan iymanshidir, deb keltirilgan[10]. Farg'onada esa vodiqlik ayollar tug'ruq uchun hatto dini boshqa bo'lgan doyalarni xizmatidan foydalanishdan qochganligi qayd etilgan[11:80]. Rus shifokorlarining ta'kidlashicha, turkistonlik ayollar tibbiyotni foydali jihatlarini sezsa-da, shifokorga kam murojaat qilgan. Buni erkak shifokorlardan boshqa yana bir sababi bor edi va bu ayol shifokorlarni xotin-qizlarning oilaviy hayotiga kirib borishi edi. Bu yaqinlik natijasida turkistonlik ayollar tinch, osuda turmushiga putur yetishidan cho'chishgan[5:286]. Bu va boshqa holatlar masalaga tibbiy ko'z bilan emas, o'lkada aholisining madaniyati, diniy qarashlari hamda o'zaro ijtimoiy munosabatlarining etnohududiy xususiyatlarini inobatga olgan holda yondashish zarur ekanligini ko'rsatadi. Shu sababli, shifokorlar hududning "eski shahar" qismida tug'ruqxona tashkil etib, uning qoshida doylar maktabini ochish zarurligini ta'kidlagan. Alohida tug'ruqxonani tashkil qilinishi sababi o'lkada ayollarining yangi shaharga borishi milliy aholi tomonidan ijobiy baholanmagan va natijada ular o'z doylariga murojat qilishgan. Chunki, hech bir musulmon erkak o'z xotini yoki qizini "yangi shahar"ga o'qish yoki tibbiy yordam olish uchun, buning ustiga erkak kishi mudir bo'lgan joyga jo'natmagan[22:20]. Mazkur davrda turkistonlik erkaklar "yangi shahar"ga o'z ayollarini jo'natishni yoki ayollarning o'zlari ham madaniy jihatdan boshqa, begona muhitga borishni hazm qila olmagan. Ijtimoiy qarashlar boshqacha bo'lgan "yangi shahar"ga borish va u yerda nomahram shifokor qabuliga kirish oson ish emasdi. Ba'zan, o'lkada ayollariga erkak shifokorlarning xizmat ko'rsatganligi ham

manbalarda qayd etilgan. Lekin bu ish istisno tarzida bo‘lib, asosan shahar joylarda, tibbiy muassasaga yaqin hududlarda favqulodda holat yuz berganda kuzatilgan.

Xulosa va takliflar. Umuman olganda, aholining tibbiyotga bo‘lgan munosabati va bu sohaga doir siyosatning amalga oshirishga to‘siq bo‘layotgan masalalar doim hukumat tomonidan doim kuzatib borilgan. Jumladan, 1902-yildagi Samarqand viloyati ma’lumotnomasida aholining ruhiy holati, til bilmasligi, ruslarga bo‘lgan ishonchsizligi va ko‘proq milliy tibbiyot bilimlaridan foydalanishi kabi muammolar qayd etilgan[12:84-90]. Diniy qarashlar bilan bog‘liq boshqa masalalar ham mavjud bo‘lsa-da (*rus tibbiyotidan yordam olish yoki ular berayotgan dori-darmonlarning halolligi masalasi, mistik tabiblarning yangi tizimga munosabati...*), lekin u jihatlar turkistonlik ayollarning nomahram shifokorlar yordamini rad etish darajasida dolzarblik kasb etmadi.

Iqtiboslar/ References/ Kaynaklar/ Сноски:

1. Sahadeo J. Epidemic and Empire: ethnicity, class, and “civilization” in the 1892 Tashkent Cholera Riot // Slavic Review. 2005. №1.
2. Saidnosirova Z. Oybegim mening. Xotiralar. – Toshkent: Yangi nashr, 2019.
3. Shuyler E. Turkistan: Notes of a journey in Russian Turkistan, Kokand, Bukhara and Kuldja. Vol. I. – New York: Scriber Armstron, 1876.
4. Колосов Г. О народном врачевании у сартов и киргизов Туркестана. – Спб., 1903.
5. Кушелевский В. Материалы медицинской географии и санитарного описания Ферганской области. Т. 3. – Новый Маргелан, 1891.
6. Лыкошин Н. Сартараш (туземный брадобрей и цирюльник) // ТВ. 1903 год, №75.
7. Муаллиф кайдлари. Бухоро вилояти, Бухоро шаҳри Абдулла Тўқай МФЙ. 2016-йил
8. Муаллиф кайдлари. Жиззах вилояти, Фориш тумани Гараша қишлоғи. 2023-йил
9. Н. Письма из Ташкента. Туземная часть города Ташкента. Отношение и населения к русской медицине // Русский врач. – 1902. – №1.
10. Назарьян Р. Женщины-врачи в Туркестанском крае // Новости Узбекистана. 2018 год, 4 январ.
11. Обзор Ферганской области за 1892 год. – Новый Маргелан, 1894.
12. Пахомова Е. Из записной книжки женщины-врача // Справочная книжка Самаркандской области. Вып. 7. – Самарканд, 1902.
13. Полное собрание законов Российской империи. Собрание третье –3. Т. 16. – СПб., 1909. – № 27740.
14. Пославская А., Мандельштам Е. Обзор десятилетней деятельности амбулаторной лечебницы для женщин и детей в г. Ташкенте (1883–1894). – Ташкент, 1894.
15. Садриддин Айний. Эсдаликлар. 7-жилд. – Тошкент: Тошкент, 1966.
16. Сейфелмулюков И. К вопросу о табибизме в Узбекистане // Медицинская мысль Узбекистана. – 1928. – № 9-10.
17. Табибга мухтожлик // Садои Фарғона. 1914-йил, 55-сон.
18. Терентьев М. История завоевания Средней Азии. Т. 3. – Спб., 1906.
19. Тоғаев М. XIX XX аср бошларида Туркистонда табибчилик // “XIX XX аср бошларида Марказий Осиёда интеллектуал мерос: анъаналар ва инновациялар” номли илмий тўплам. – Тошкент, 2018.
20. XIX аср охири - XX аср бошларида Туркистонда тиббиёт ва халқ табobati. Масъул муҳаррир С. Шодмонова. – Тошкент: Фан, 2020.
21. Шаҳар шифохонаси // Туркистон вилоятининг газети. 1916-йил, 62-сон
22. Шодмонова С. Д. Палиенко ва маҳаллий хотин-қизлар учун мўлжалланган доялар тайёрловчи мактаб ташкил этиш тўғрисидаги мунозаралар // О‘tmishga nazar. – 2019. – №1.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,

Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

1. The article is presented on 8-10 pages;
 2. Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as "Figure". Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
 - Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages.
 - The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
 - Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
 - Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
 - Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma'rifiy, ilm-fanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o'tkazilgan sammitida ko'zda tutilgan o'zaro aloqalarni jadallashtirish bo'yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta'sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e'lon qilishga mo'ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e'tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O'zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

JURNAL QUYIDAGI YO'NALISHLARDAGI MAQOLALARNI NASHR QILADI:

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoslik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Elektron pocha:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to‘liq keltirilishi kerak.
 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
 5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o‘zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo‘lishi lozim.
 6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snokalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o‘zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
"ТУРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ"**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал, Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова, «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и снизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа A4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекомендованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant'ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı'na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu'nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmi yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatda hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar "Resim" olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
 - Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmelidir.
 - Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
 - Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalden yazar(lar) sorumludur.
 - Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
 - Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
 - Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

**ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”**

Muharrir:

Musahhih va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2025-yil 22-martda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2025-yil 25-martda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozi. Shartli bosma tabog‘i –12.5.

Adadi 10 nusxa. Buyurtma № 215

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229

9

772992

922004